

Sturen op geluk

Nederland per ongeluk gelukkig?

Drs. Guy van Liemt RM

Executive Director EHERO

EHERO

- Erasmus Happiness Economics Research Organisation
- Multidisciplinair kennis- en onderzoeksinstituut op het gebied van geluk binnen de Erasmus Universiteit Rotterdam
- Missie: bijdragen aan een groter geluk voor een groter aantal mensen
- Activiteiten:
 - fundamenteel onderzoek over determinanten en resultaten van geluk
 - verspreiding van kennis over geluk door toegepast onderzoek, congressen, workshops, advies en executive opleidingsprogramma's
 - beheerder World Database of Happiness
- Uiteindelijk doel: mensen en organisaties – zowel overheden, bedrijven als (semi)publieke instellingen – in staat stellen beter geïnformeerde keuzes te maken

KAN NEDERLAND GELUKKIGER?

Prof. Dr. Ruut Veenhoven

College ter gelegenheid van Wereld Geluksdag 2015

STUREN OP GELUK
Nederland per ongeluk gelukkig?

Perscentrum Nieuwspoort, Den Haag 20 maart 2015

Kan Nederland gelukkiger?

- Roep om geluk
- Kennis over geluk
 - Wat voor 'geluk'?
 - Hoe gelukkig zijn wij?
 - Wat bepaalt ons geluk?
 - Wat doet geluk?
- Groter geluk mogelijk?

Roep om geluk

- Klassieke ideologie
- Terug op politieke agenda

Klassieke ideologie

Utilitaristische moraal filosofie

- Goed of kwaad van handelingen blijkt uit het nut ervan
- Nuttigst is wat het meeste geluk oplevert voor het grootste aantal
- Varianten:
 - Actor utilitarisme
 - Regel utilitarisme -> **politiek utilitarisme**

Klassieke ideologie

Opkomst en neergang

- Idee stamt uit 18^e eeuwse Verlichting
- Verwoord door Jeremy Bentham
'On morals and legislation' (1789)
- Verworpen door ideologieën 19^e en 20^e eeuw
 - **Kerk**
 - **Liberalen**
 - **Socialisten**
 - **Nationalisten**

Klassieke ideologie

Come back

- Ruimte op politieke agenda
 - eind van de ‘grote ideologieën’
 - roep om ‘positieve doelen’
- Publieke waardering voor geluk
- Meer kennis over geluk

Kennis over geluk

- Wat heet 'geluk'?
- Hoe gelukkig zijn wij?
- Wat bepaalt ons geluk?
- Wat doet geluk?

Wat heet 'geluk'?

Vier kwaliteiten van leven

	<i>extern</i>	<i>intern</i>
<i>kansen</i>		
<i>uitkomsten</i>		

Wat heet 'geluk'?

Vier kwaliteiten van leven

	<i>extern</i>	<i>intern</i>
<i>kansen</i>	leefbaarheid	levensvaardigheid
<i>uitkomsten</i>	nut	levensvoldoening

Hoe gelukkig zijn wij?

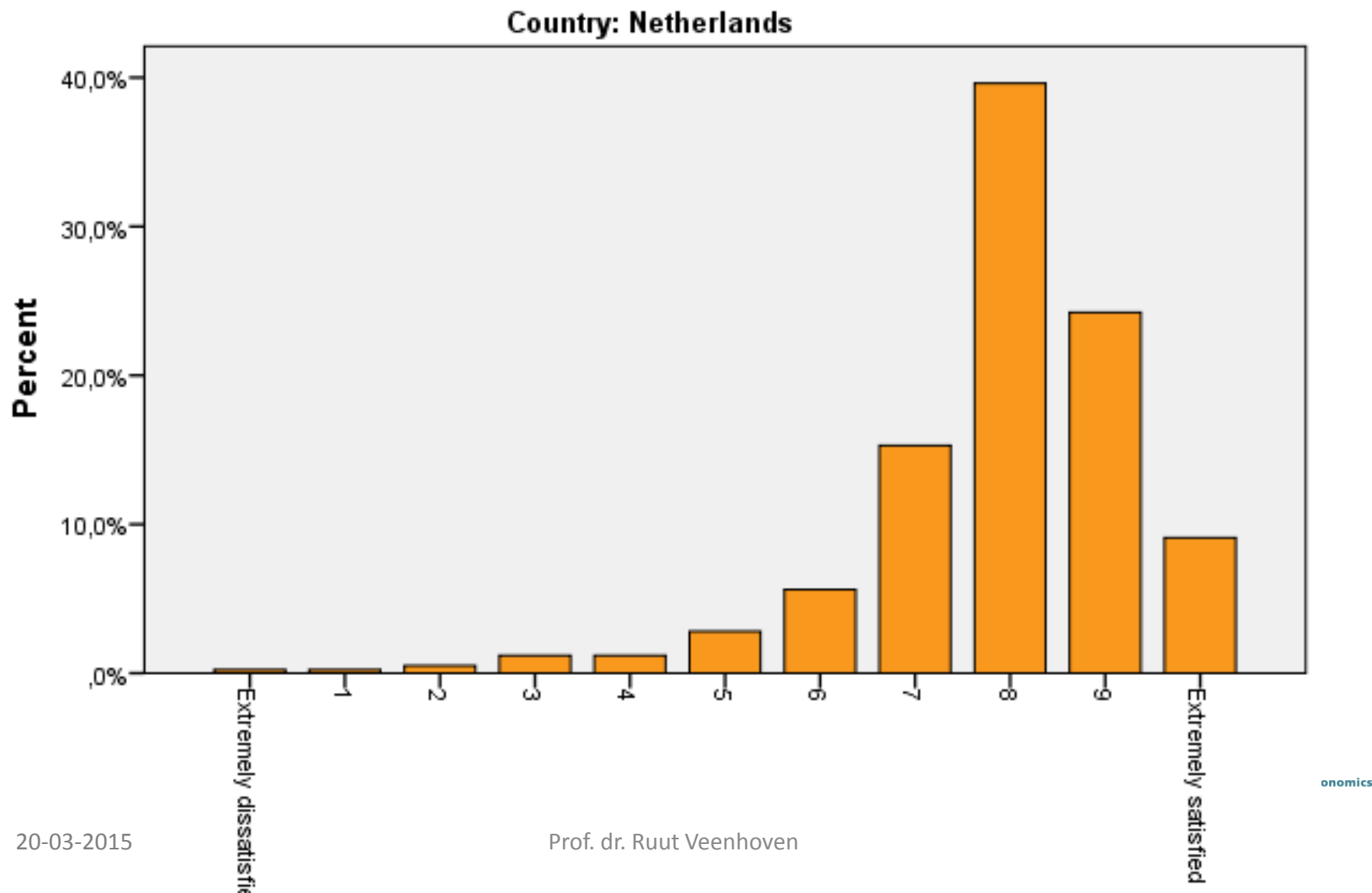
Gangbare enquêtevraag

Alles bij elkaar genomen, hoe tevreden bent U tegenwoordig met Uw leven als geheel?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
uiterst											uiterst
ontevreden											tevreden

Geluk in Nederland 2012

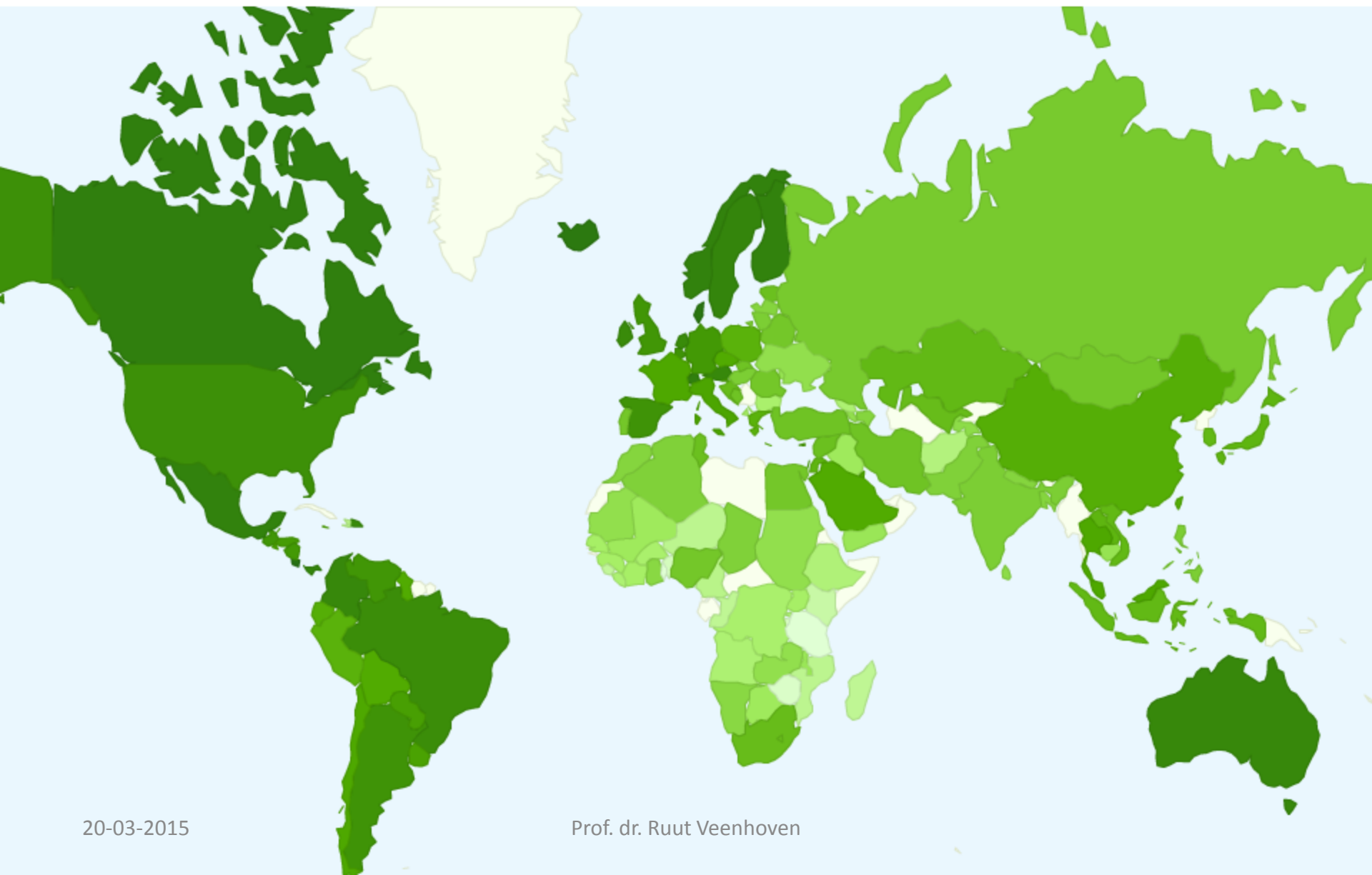
Hoe gelukkig zijn wij?

Gemiddeld geluk in landen 2000-2009

- Denemarken 8,3
- **Nederland** 7,6
- Duitsland 7,1
- Frankrijk 6,6
- Rusland 5,5
- Afghanistan 4,1
- Togo 2,7

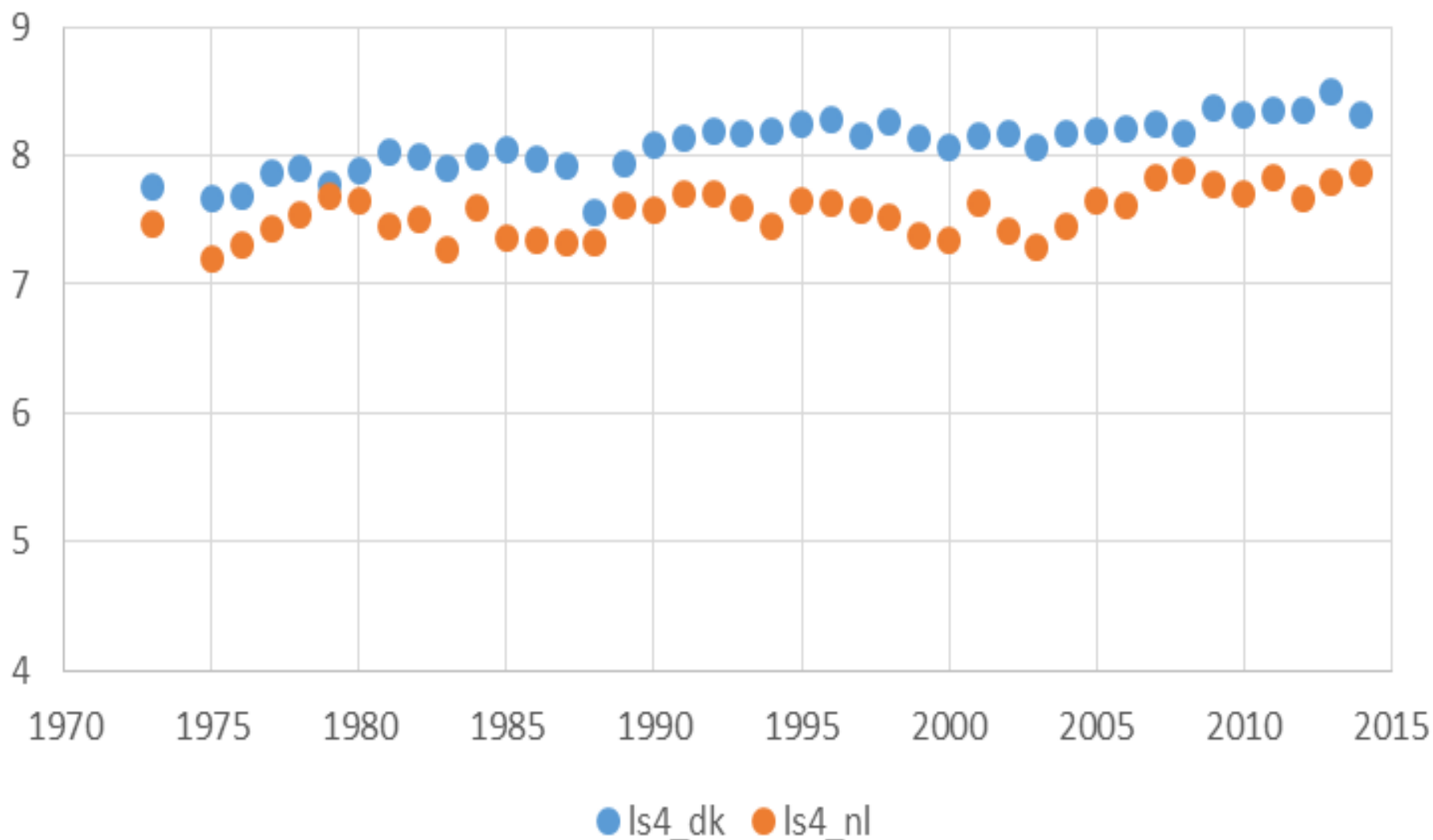
WORLD HAPPINESS IN 148 NATIONS 2000-2009

How much do people enjoy their life-as-a-whole on scale 0 to 10

Life satisfaction in Denmark and the Netherlands

Wat bepaalt geluk?

Wat bepaalt geluk?

- verschillen tussen landen
- verschillen binnen landen

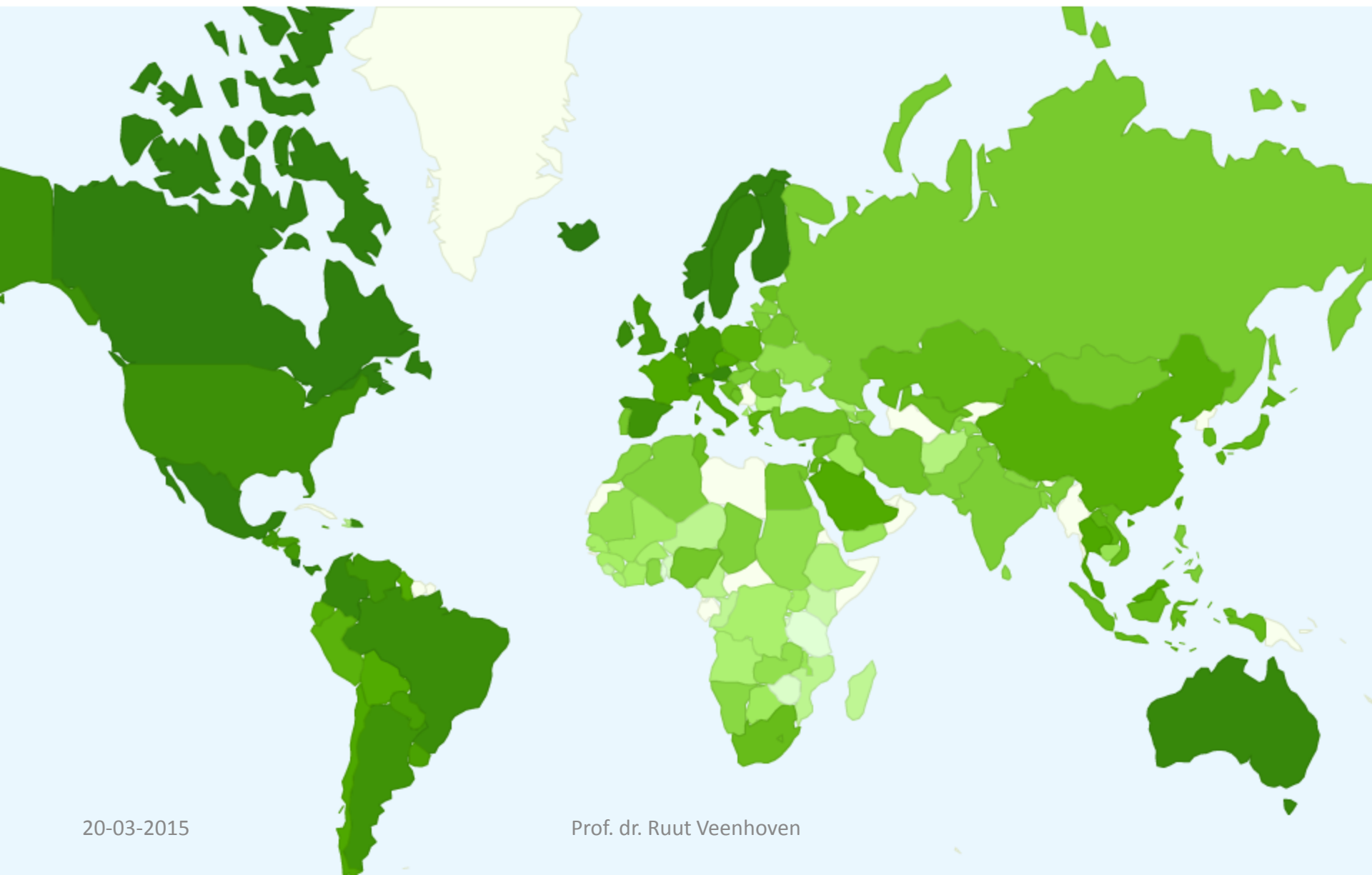

Wat bepaalt geluk?

- verschillen tussen landen
- verschillen binnen landen

WORLD HAPPINESS IN 148 NATIONS 2000-2009

How much do people enjoy their life-as-a-whole on scale 0 to 10

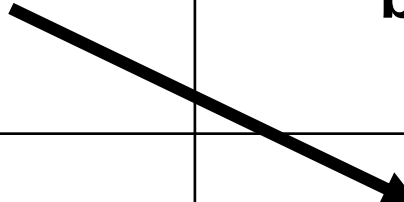

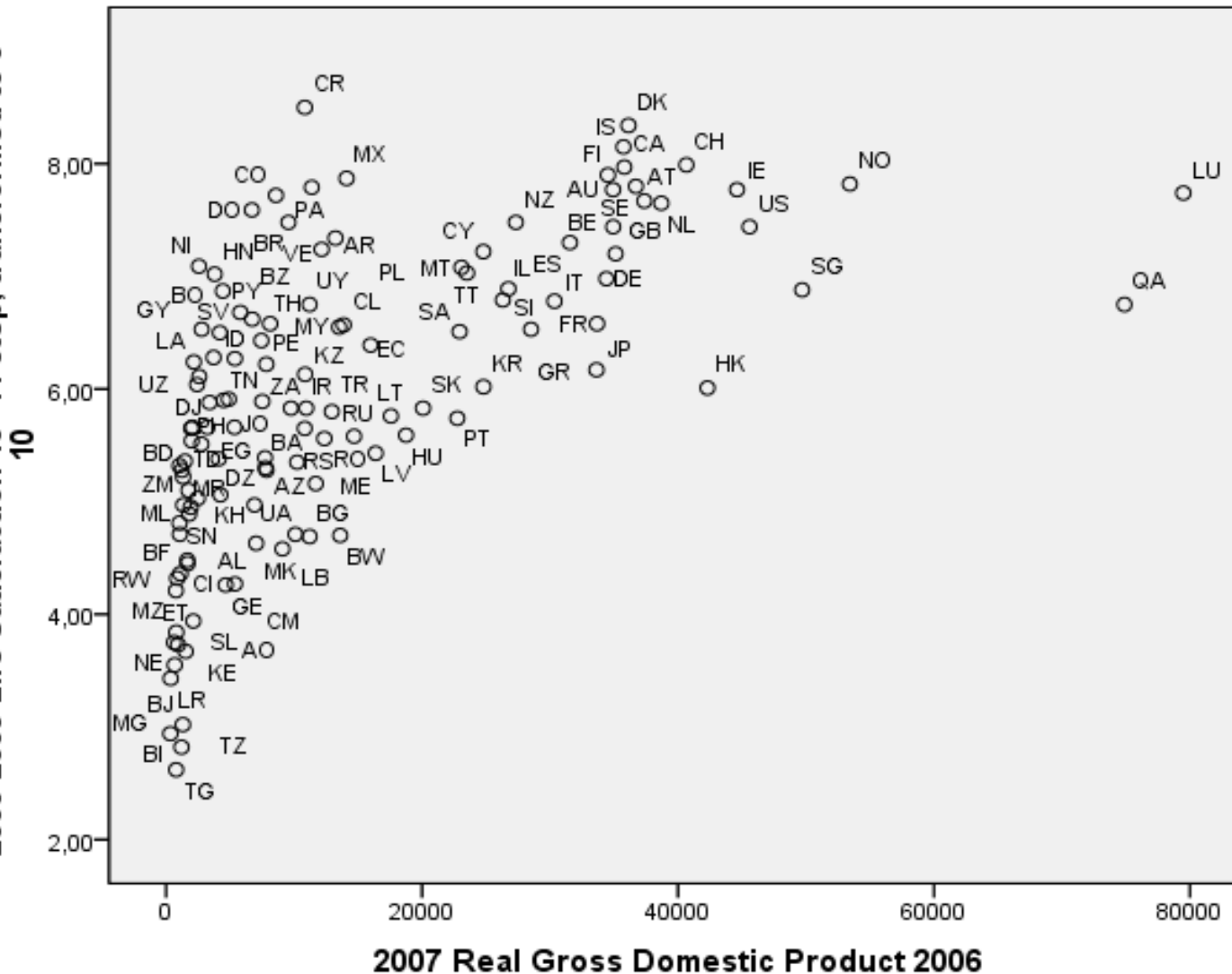
Wat bepaalt geluk?

Bevorderlijke omstandigheden

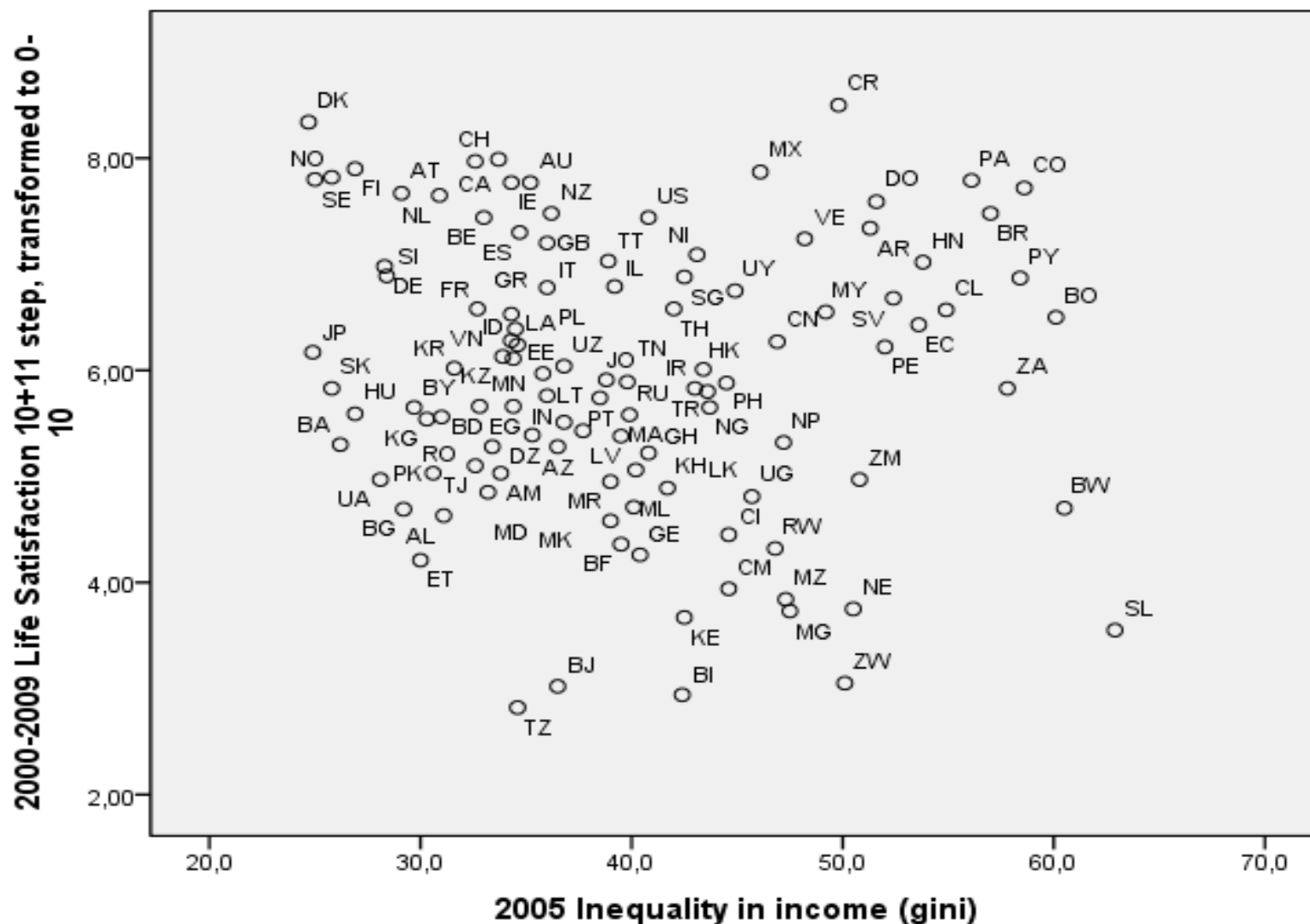
	<i>extern</i>	<i>intern</i>
<i>Kansen</i>	Leefbaarheid land	levensvaardigheid burgers
<i>uitkomsten</i>	nut	<u>geluk</u>

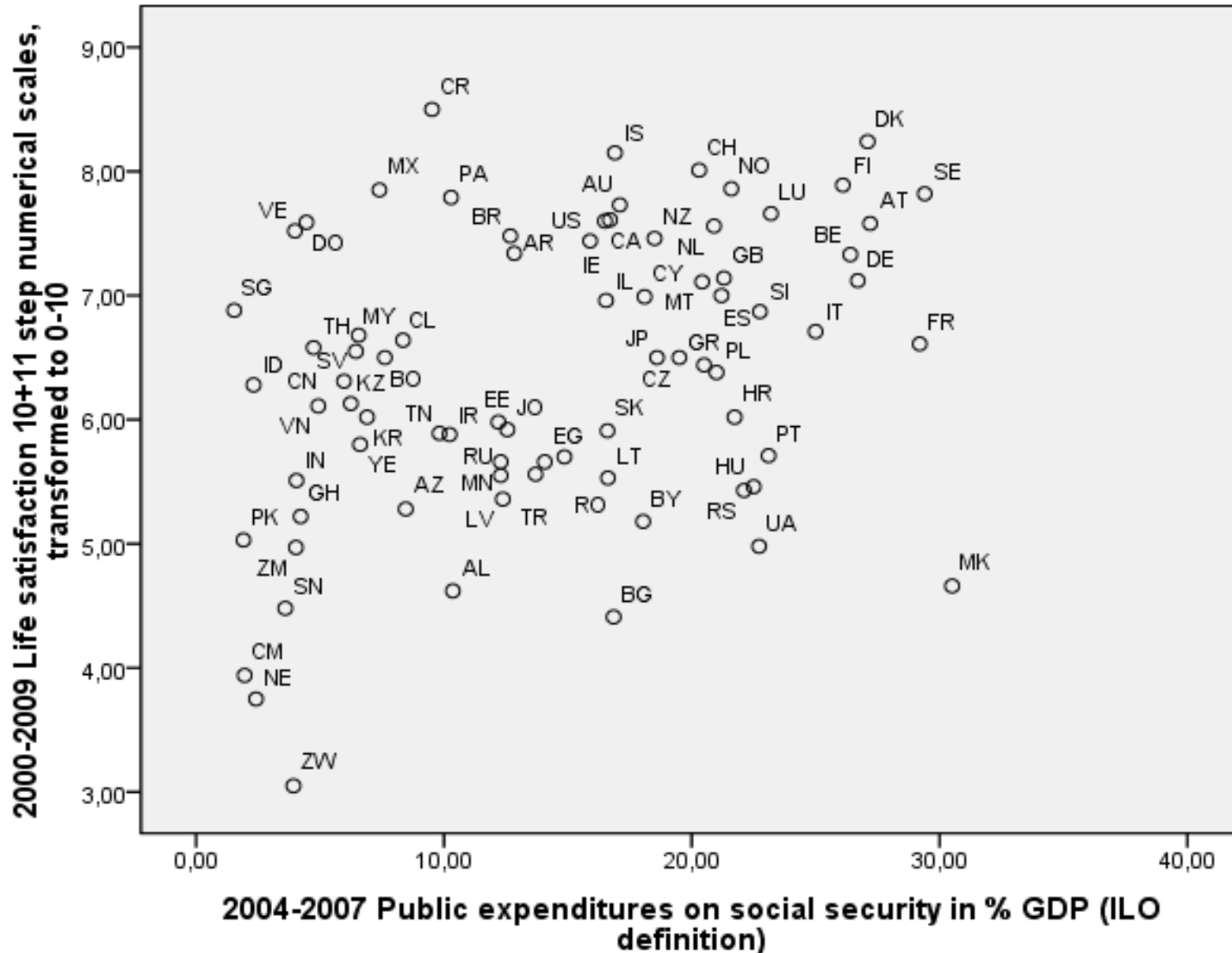
2000-2009 Life Satisfaction 10+11 step, transformed to 0-

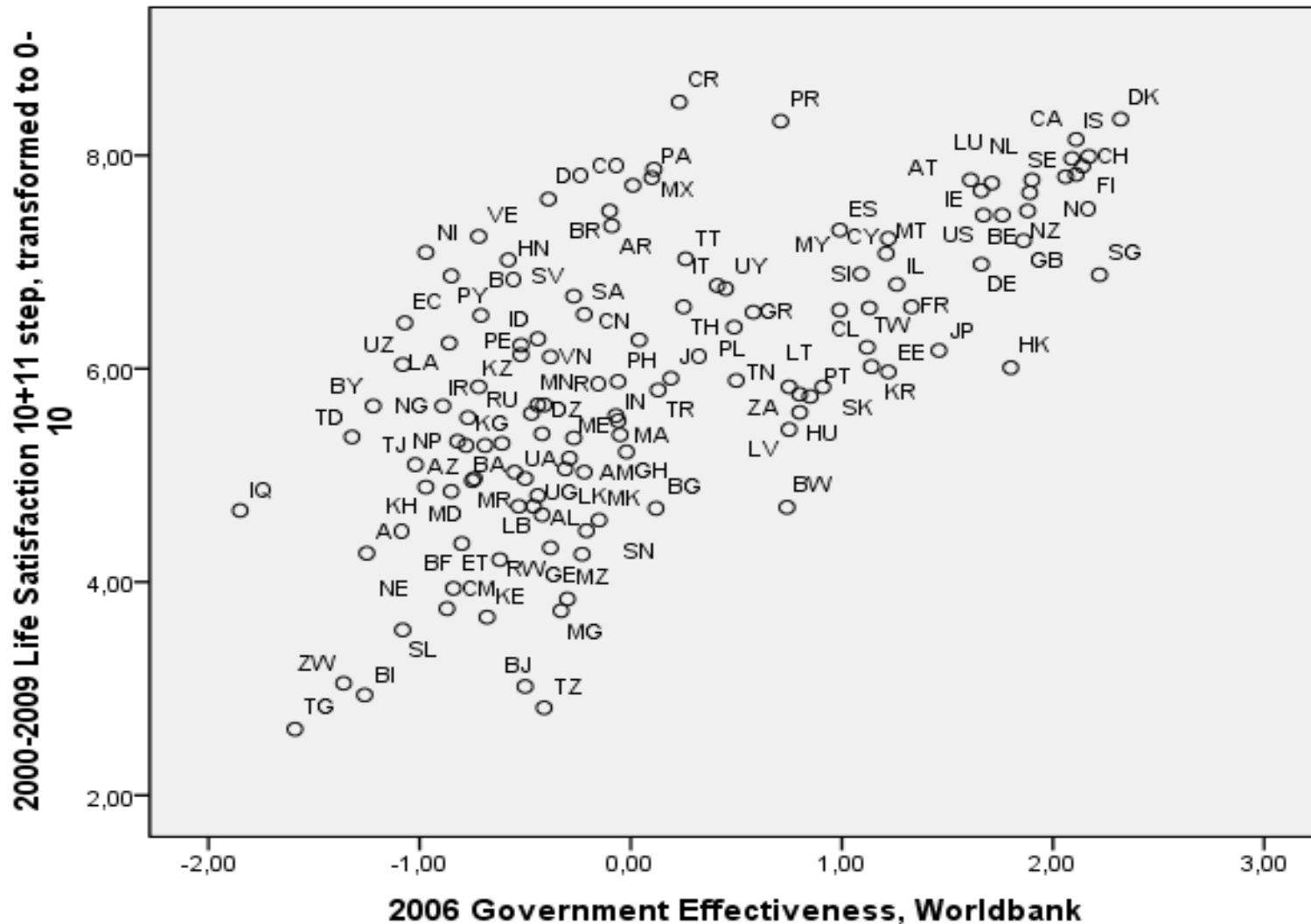
Inkomensongelijkheid en geluk

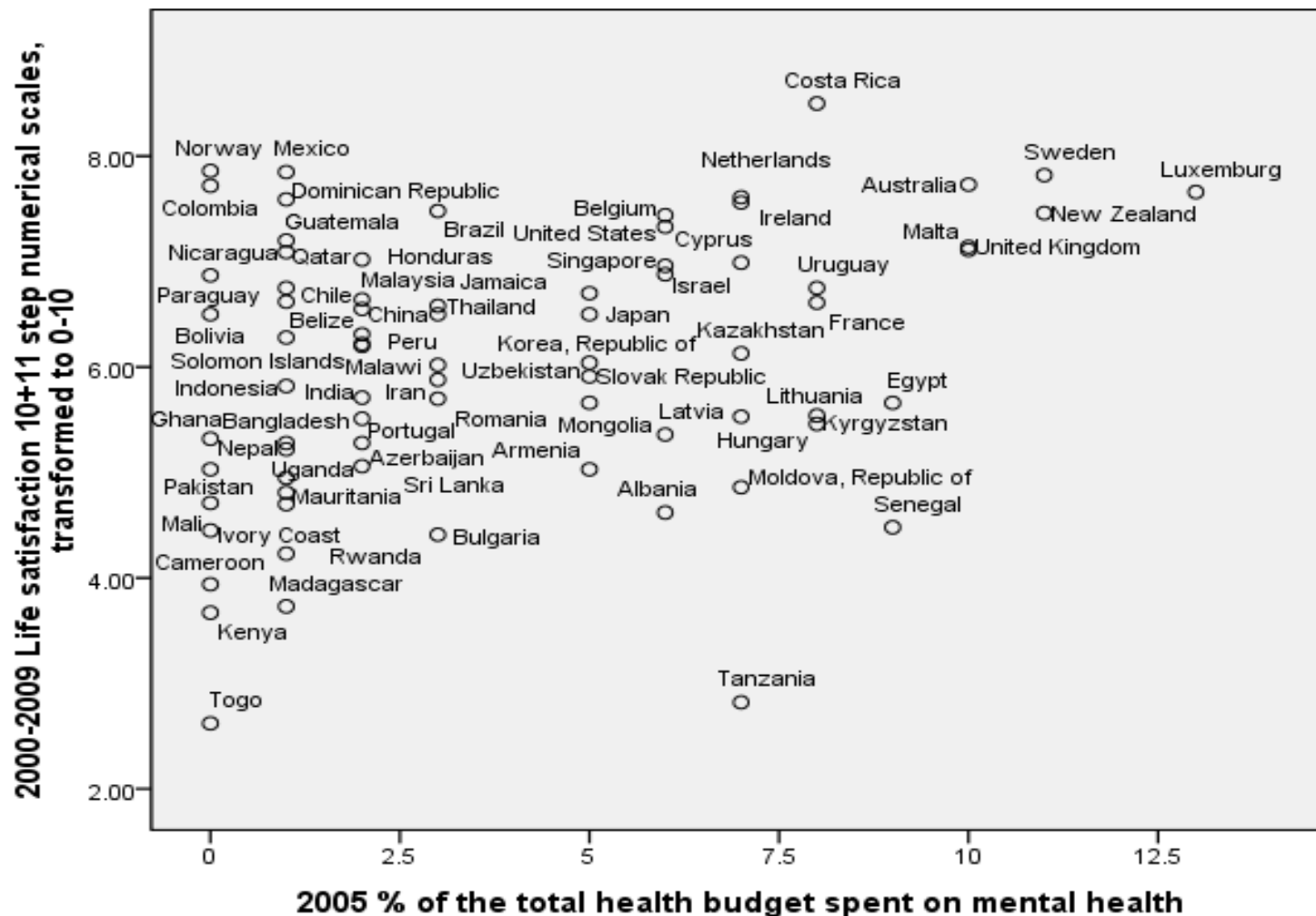
Sociale zekerheid en geluk in landen

2000-2009 Life Satisfaction 10+11 step, transformed to U-

Prioriteit GGZ en geluk in landen

Wat bepaalt geluk?

Bronnen verschil tussen landen

• Kwaliteit overheid	+ .66
• Welvaart	+ .63
• Vrijheid	+ .60
• GGZ	+ .60
• m/v gelijkheid	+ .58
• Inkomensongelijkheid	- .07

Verklaarde variantie

75%

135 landen 2000-2009, GGZ alleen rijke landen

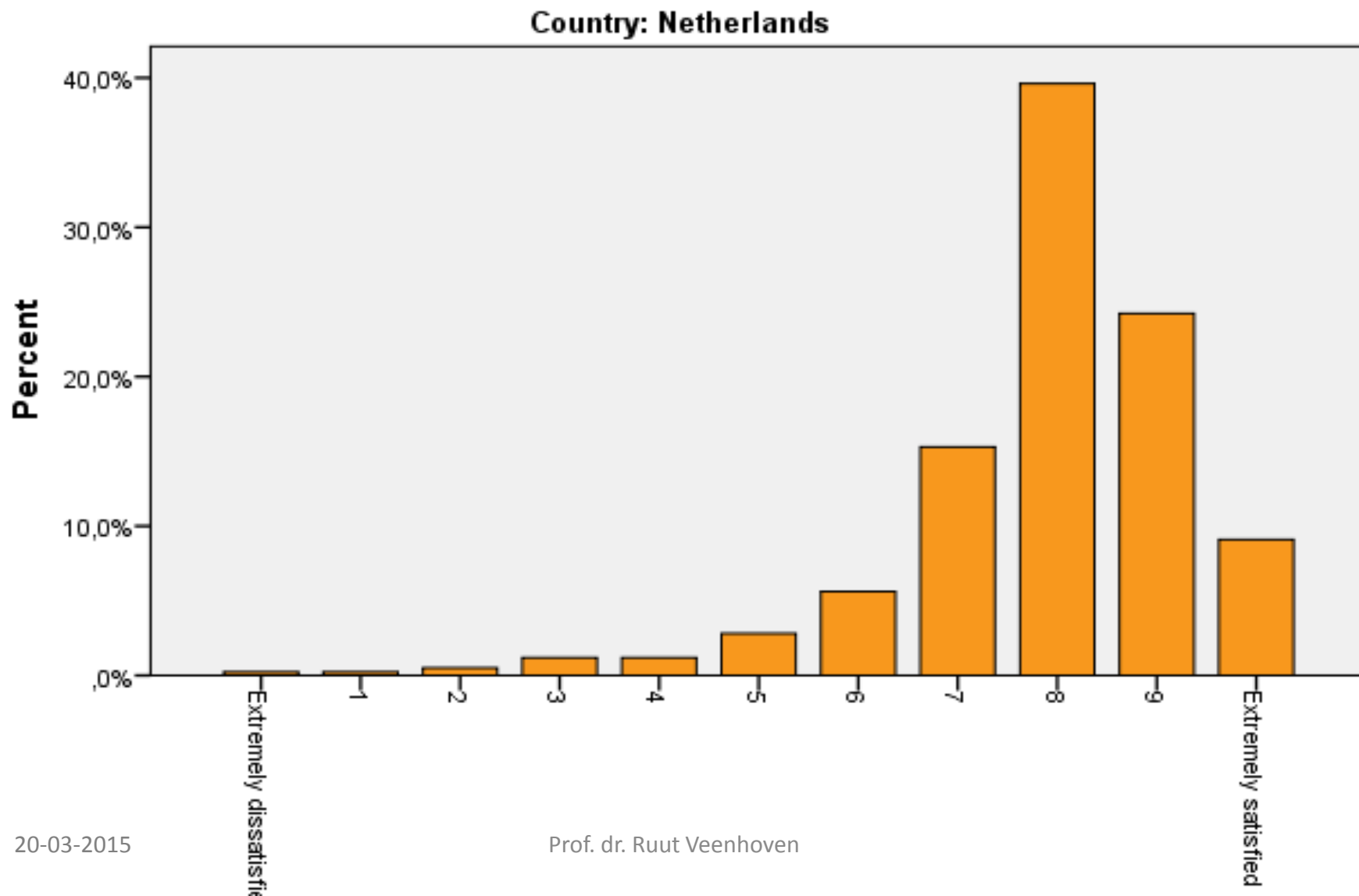

Wat bepaalt geluk?

- verschillen tussen landen
- verschillen binnen landen

Geluk in Nederland 2012

Wat bepaalt geluk?

Bronnen van verschil binnen landen

Leefbaarheid omgeving

- Sociaal economische positie $\pm 5\%$
- Sociaal emotioneel netwerk $\pm 10\%$
- Toeval $\pm 10\%$

Levensvaardigheid

- Aangeboren $\pm 30\%$
- Aangeleerd $30\%?$
- Levenskeuzen $15\%?$

Wat doet geluk?

Wat doet geluk? Beweringen

- Passief
- Onkritisch
- Genotzuchtig
- Materialistisch

Volgens Huxley in 'Brave New World'

Wat doet geluk? Feiten

- Effecten op gedrag
 - actiever, creativer
 - betere partners, ouders
 - betere burgers
 - meer risico?
- Effecten op gezondheid
 - minder vatbaar voor ziekte
 - langer leven

Groter geluk mogelijk in Nederland?

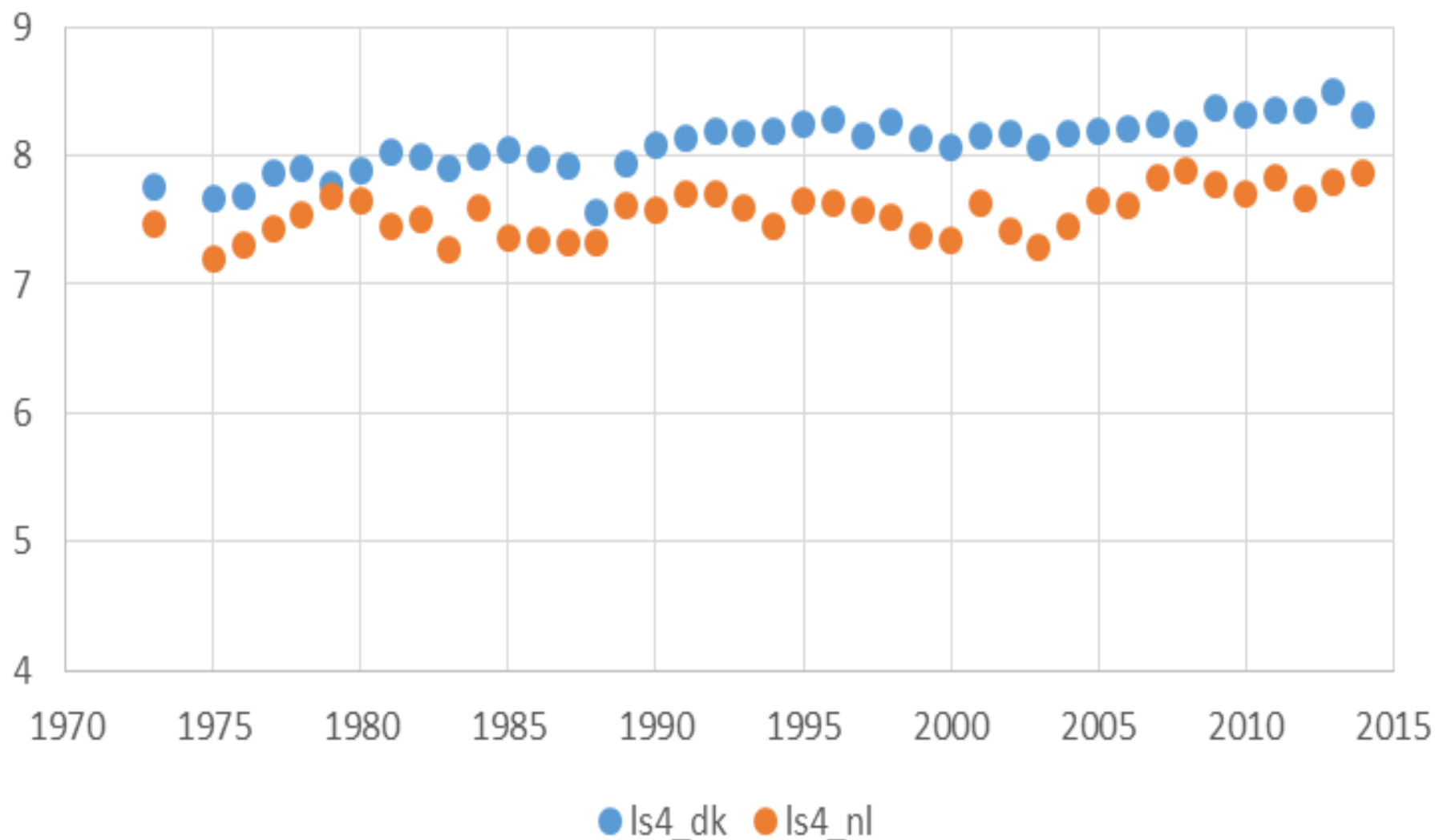

Groter geluk mogelijk? Beweringen

- Geluk is relatief
- Geluk is een onveranderbare trek
- Geluk valt niet te sturen

Life satisfaction in Denmark and the Netherlands

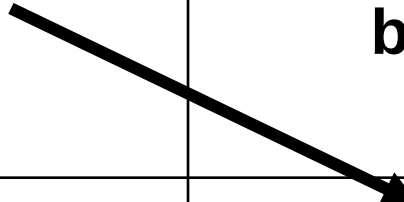

Hoe groter geluk?

Hoe groter geluk?

	<i>extern</i>	<i>intern</i>
<i>Kansen</i>	Leefbaarheid land	levensvaardigheid burgers
<i>uitkomsten</i>	nut	<u>geluk</u>

Wat bepaalt geluk?

Bronnen verschil tussen landen

• Kwaliteit overheid	+.66
• Welvaart	+.63
• Vrijheid	+.60
• GGZ	+.60
• m/v gelijkheid	+.58
• Inkomensongelijkheid	- .07

Verklaarde variantie

75%

Hoe groter geluk?

Versterking levensvaardigheid

	<i>extern</i>	<i>intern</i>
<i>Kansen</i>	leefbaarheid land	levensvaardigheid burgers
<i>uitkomsten</i>	nut	↓ <u>geluk</u>

Wat bepaalt geluk?

Bronnen van verschil binnen landen

Leefbaarheid omgeving

- Sociaal economische positie $\pm 5\%$
- Sociaal emotioneel netwerk $\pm 10\%$
- Toeval $\pm 10\%$

Levensvaardigheid

- Aangeboren $\pm 30\%$
- Aangeleerd $30\%?$
- Levenskeuzen $15\%?$

Geluk een hype?

Geluk een hype?

Past in moderne maatschappij

- Na oplossing grote problemen
verschuiving naar positieve doelen
- Ook bij individuele burgers
Vooral in meer-keuze-maatschappij

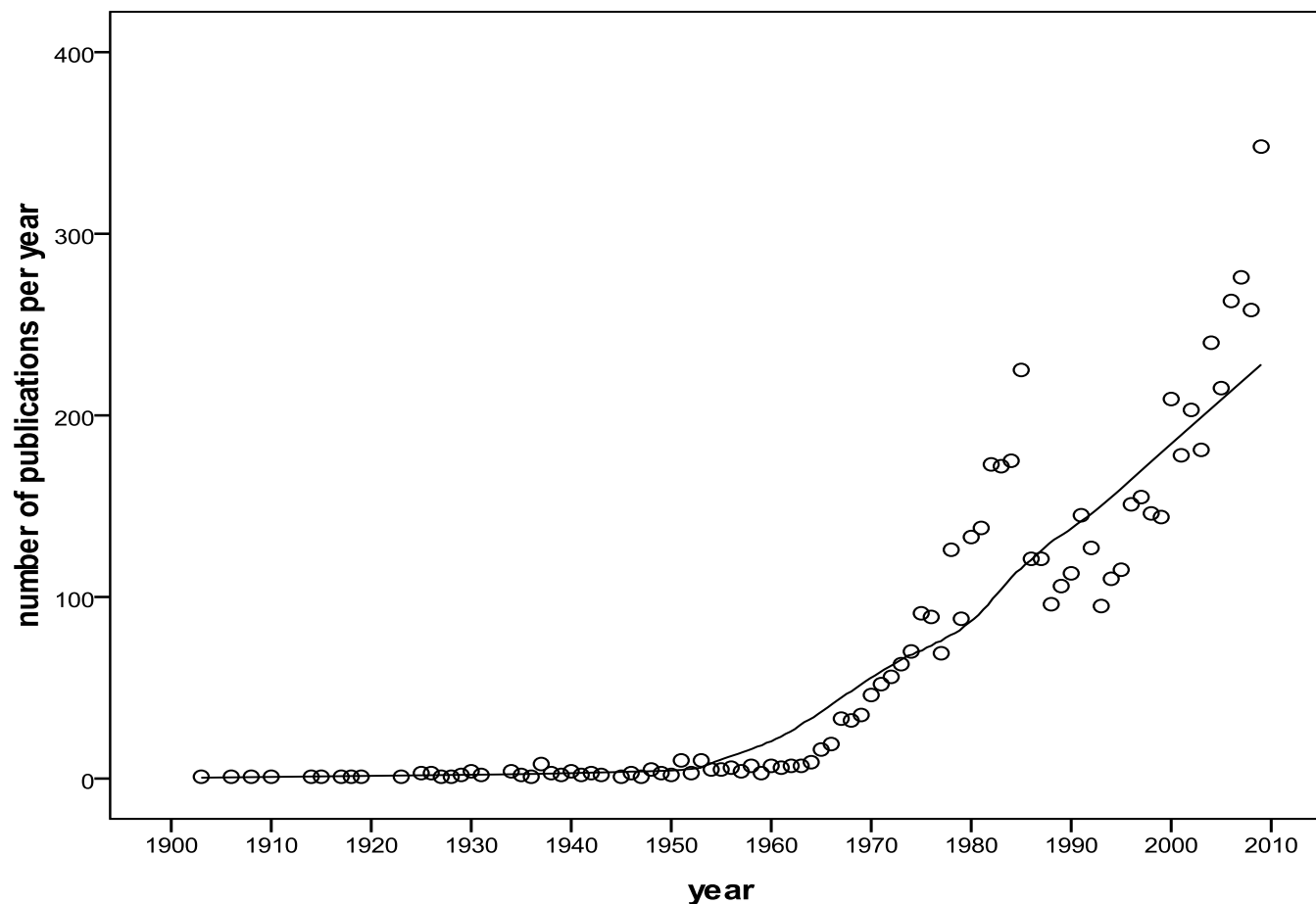
Geluk een hype?

Beter realiseerbaar dan ooit

- Meer kennis over geluk
 - Dat groter geluk mogelijk is
 - Hoe dat bewerkstelligd kan worden
- Geen conflict met andere doelen
 - Vrijheid
 - Welvaart
 - Sociale cohesie

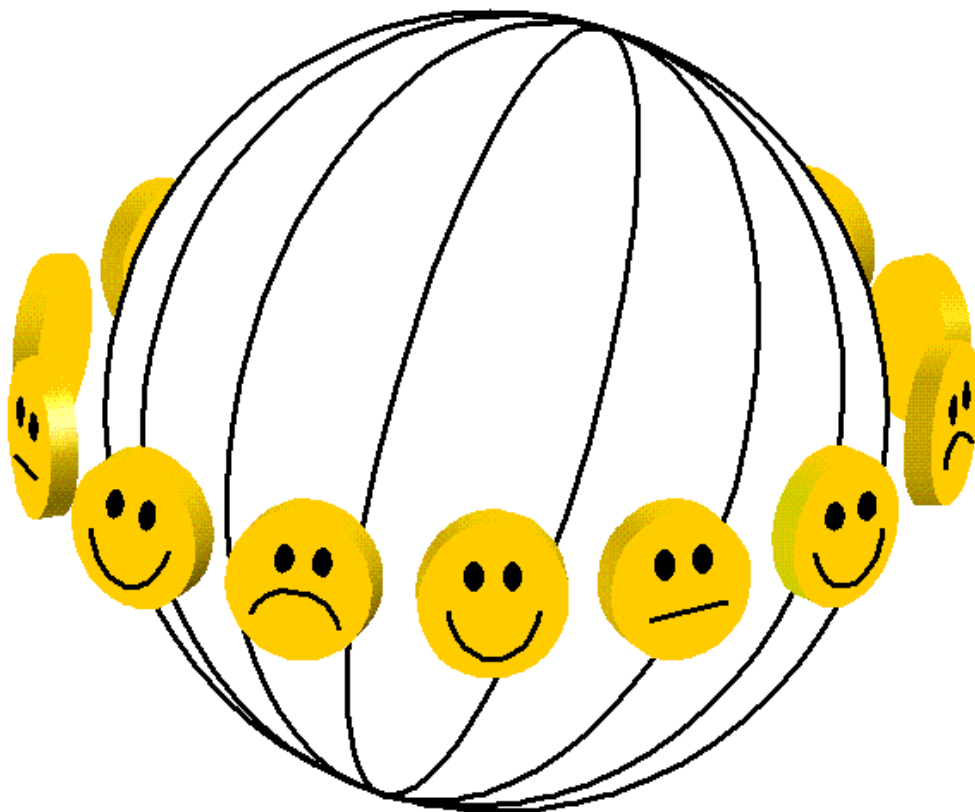

Ontwikkeling onderzoek naar geluk

World Database of Happiness

<http://worlddatabaseofhappiness.eur.nl>

Drs. Guy van Liemt RM
Executive Director EHERO &
Happiness Executives Programs

Happiness Executive Programs

- Masterclass 'Grondslagen van Geluk'
- Leergang 'Het Rendement van Geluk'
- Leergang 'Sturen op Geluk in het publieke domein'

Programma

Masterclass ‘Grondslagen van Geluk’

Dag 1 Wetenschap van geluk

Dag 2 Bronnen van geluk

Leergang ‘Sturen op Geluk in het publieke domein’

Dag 1 Overheid en geluk

Dag 2 Geld en geluk

Dag 3 Levenskeuzen en geluk

Dag 4 Leefomgeving en geluk

Dag 5 Zorg & Welzijn en geluk

Dag 6 Onderwijs en geluk

Dag 7 Eigen beleid en geluk

Startdata

Masterclass 'Grondslagen van Geluk'

di 8 & wo 9 september 2015

Leergang 'Sturen op Geluk in het publieke domein'

di 22 september 2015, daarna eens in de twee weken op vrijdag

Meer informatie: esaa.nl/executives
of e-mail korevaar@ese.eur.nl

Gelukkiger dankzij het Binnenhof ?

De
groeierende
rol van
geluk
in de
politiek
van de
21e eeuw

20-03-2015

Drs. Akshaya de Groot

Twee centrale vragen in deze presentatie

Deel 1. Waardoor zal de invloed van geluk **in de politiek** onvermijdelijk toenemen?

Deel 2. **Sturen op Geluk**, hoe doen we dat?

DE MORAAL VAN DIT VERHAAL :

**Sturen op geluk
is een ernstige zaak**

Deel 1. Waardoor zal de invloed van geluk **in de politiek** toenemen?

- Huidige maatstaven voor maatschappelijke vooruitgang, zoals het bruto binnenlands product (bbp), voldoen niet meer
- O.a. dankzij het geluksonderzoek zijn er inmiddels betere mogelijkheden voorhanden
- Er is internationaal, breed gedragen en op hoog politiek niveau vraag naar betere indicatoren en maatstaven

Deel 2. Hoe kun je **sturen op Geluk?**

Weet u nog dat er een tijd was vóór de crisis? En waar de politiek toen **over ging**?

1. Zoals grenzen aan de groei bijvoorbeeld
2. Of de noodzaak om vooruitgang op een andere manier te meten

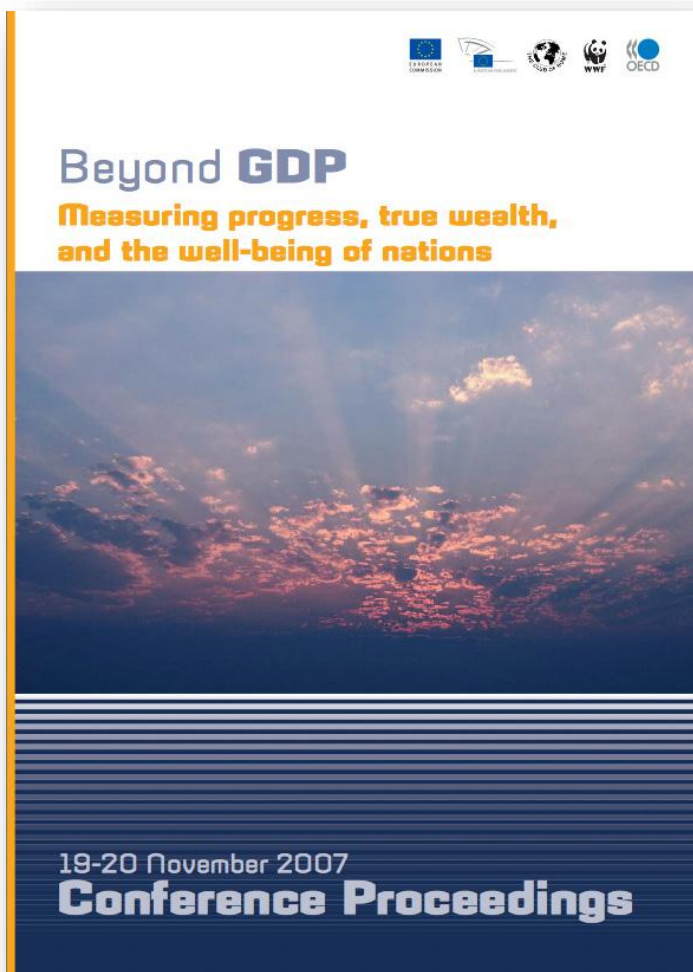
We nemen de **conferentie “Beyond GDP”** in **2007** als voorbeeld.
In Brussel, een jaar voor het uitbreken van de financiële crisis...

Zij deden mee in 2007:

- Europese Commissie
- Europees Parlement
- OECD / OESO
- Wereldnatuurfonds
- Club van Rome

Nederland dus ook

Toen kwam de financiële crisis in 2008

MIS- MEASURING OUR LIVES

WHY GDP DOESN'T ADD UP

Joseph E. Stiglitz

Amartya Sen

and Jean-Paul Fitoussi

THE REPORT BY THE COMMISSION ON THE MEASUREMENT
OF ECONOMIC PERFORMANCE AND SOCIAL PROGRESS

WITH A FOREWORD BY PRESIDENT NICOLAS SARKOZY

*Zoek eens uit:
"Wat ging mis?"*

2009

**President
Sarkozy**

Rapport

- Stiglitz
- Sen
- Fitoussi

2 Nobelprijswinnaars

“Wat is er mis met het bbp?”

Conclusies van ‘Mismeasuring our Lives’:

1. Bbp meet geen **welzijn en geluk**
2. Bbp zegt niets over de **maatschappelijke kosten**
3. Bbp is *zelfs* geen goede **economische** indicator

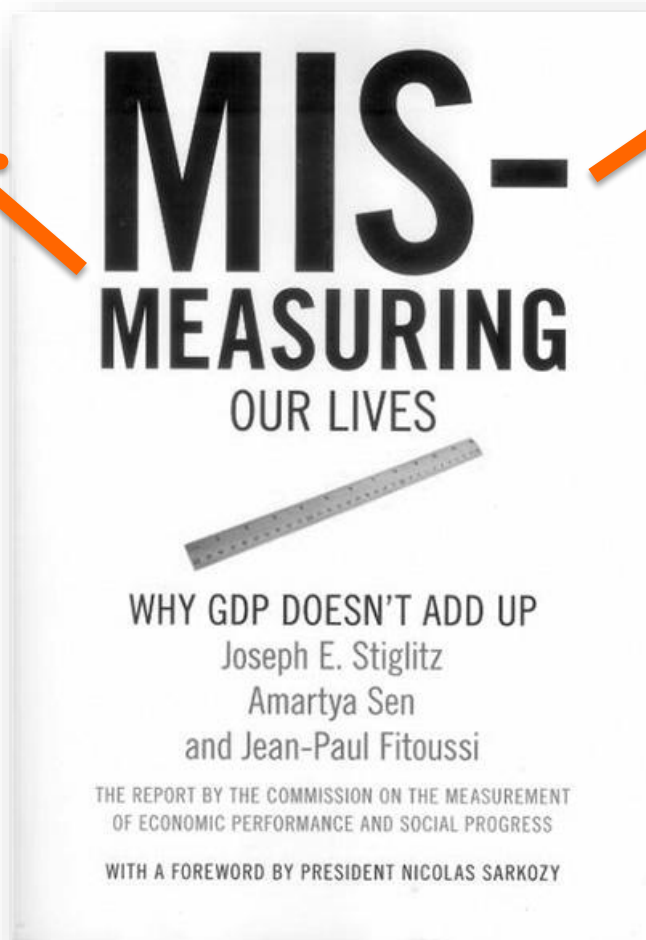
DIT LAATSTE DEEL VAN DE CONCLUSIES ZIJN WE
ALWEER VERGETEN...

Twee heel verschillende reacties na dit rapport:

Statistici

Gaan **hard aan het werk** om vooruitgang zo breed mogelijk te meten
Ook **geluk** wordt steeds vaker gemeten en geanalyseerd

Politici & media

Vergeten waar we **vóór de crisis** mee bezig waren...

Willen vooral de **economische groei** terug, omdat ze denken dat je zo uit de crisis komt

N.a.v. Sen-Stiglitz-Rapport gingen zij aan de slag:

1. **OESO/OECD:** Better Life Index
2. **OESO/OECD:** How's Life (regionally & from 1820)
3. **Europese Unie:** project e-Frame
extra indicatoren en standaardisering (EuroStat)
4. **Europese Unie:** project BrainPool
5. Later kwam daarbij: **Verenigde Naties**

Nederland zit in al deze organisaties!

OESO/OECD — Better Life Index

The screenshot shows the OECD Better Life Index website. At the top, there is a navigation bar with the OECD logo and the text 'Better Life Index'. Below this, there are tabs for 'Index', 'Responses', 'Countries', 'Topics', and 'FAQ'. The main content area is titled 'Create Your Better Life Index' and includes a sub-header 'What is your recipe for a better life — a good education, clean air, nice home, money?'. It also mentions 'See how your country measures up on the topics important to you.' and provides a link to 'Help'. A button 'Start with all topics rated equally' is visible, along with a link 'or set your own preferences here.' Below this, there is a row of colorful flower-like icons representing different countries. To the right, there is a sidebar titled 'Create Your Better Life Index' with a sub-header 'Rate the topics according to their importance to you.' and a list of topics with sliders: Housing, Income, Jobs, Community, Education, Environment, Civic Engagement, Health, Life Satisfaction, Safety, Work-Life Balance. At the bottom, there is a section titled 'How's life?' with the text 'There is more to life than the cold numbers of GDP and economic statistics — This index allows you to compare well-being across countries, based on 11 topics the OECD has identified as essential in the areas of'. To the right of this text is a small image titled 'Mapping well-being' with the text 'What matters most to people around the world?'.

EU — Project E-Frame

Statistics Netherlands Istat European Union 7th Framework Programme

Home e-frame conference Programme Practical information

e-frame

Programme

Home » e-frame » Programme

Programme ▾
Workshops ▾
Seeking Input ▾

Programme

The conference will galvanize the growing European network of policymakers, academics, statisticians and opinion leaders involved in the domain of measuring society's progress. But most importantly, the final conference will help to shape the future work of the European Commission and researchers in this

EU — Project BRAINPOoL

What will it take to get 'Beyond GDP' indicators used?

- Maximising GDP and market efficiency no longer do the job – we need 'good growth' not just growth
- New indicators that reduce the prominence of GDP are part of the answer – hence the Stiglitz Commission
- But what else is needed to achieve change? That is, what will it take to get new indicators of this kind used in policy making?
- BRAINPOoL set up to stimulate interactions between indicator developers and users to start to answer this question

Verenigde Naties

Resolution A/RES/66/281: *International Day of Happiness*,
adopted by the General Assembly on 28 June 2012

The General Assembly,

Recalling its resolution 65/309 of 19 July 2011, which invites Member States to pursue the elaboration of additional **measures [= metingen] that better capture the importance of the pursuit of happiness and well-being** in development with a view to guiding their public policies,

Conscious that... *Recognizing*... etc.

Recognizing also the need for a more inclusive, equitable and balanced approach to **economic growth that promotes sustainable development, poverty eradication, happiness and the well-being of all peoples,**

1. *Decides* to proclaim 20 March the **International Day of Happiness...**

Ondertussen in Groot-Brittannië...

- ONS (het Britse CBS) houdt landelijke peiling “wat vinden wij echt belangrijk?”
- ONS gaat geluk meten én analyseren (elk jaar een stapje verder)
- Rapport Legatum Instituut
- Rapport All-Parliamentary Commission (‘kamerbreed’ advies)
- What Works Centre for Well-Being
(zie volgende sheet)

Ondertussen in Groot-Brittannië...

Ministers aim to boost the nation's happiness with new wellbeing centre

The What Works Centre for Wellbeing will be led by Lord O'Donnell, the former Cabinet Secretary *Bron: The Independent*

“Increasing national well-being is to be put at the heart of Government policy-making, ministers will announce today, with the establishment of a new centre to measure the impact of policies on people’s happiness...”

“The plan is that eventually all decisions from building a third runway at Heathrow to best approaches to cut crime should be subjected to a well-being assessment in much the same way as they are assessed for economic impact.”

Ondertussen in de wetenschap...

Geluksonderzoek is geen geïsoleerde ontwikkeling

Uitkomsten van geluksonderzoek stemmen overeen met nieuwe ontwikkelingen en bevindingen in:

- **Gedragseconomie** (o.a. 'nudging')
- **Motivatietheorie**
- **Cognitieve gedragstherapie**
- **Filosofie en psychologie van emotie**
- **Mindfulness-onderzoek**
- **Kosten-baten-analyse** (andere kijk op nut)
- **Gezondheidseconomie**

Ondertussen elk kwartaal in Nederland...

Telders Stichting: liever géén geluk in de politiek

Waar zijn ze bang voor?

“...de geluksagenda is soms nog bedenkelijker dan het vertrouwde linkse gelijkheidsideaal”

“...een vermomming van het ouderwetse gelijkheidsideaal, met de toevoeging dat er een sterk paternalistisch element in schuilt”

“...bevestigen onze vrees dat, zodra geluksbevordering een beleidsdoel wordt, **er onvermijdelijk een politieke discussie ontstaat over de ingrediënten van een gelukkig leven**. Die discussie gaat ten koste van individuele vrijheid...” (p.27)

Ja, dat staat er echt.

Telders Stichting: liever géén geluk in de politiek

De voornaamste drie argumenten op een rij

Want:

1. Vrijheid gaat boven geluk
2. Geluksonderzoek is wetenschappelijk omstreden
3. Politici doen toch aan *cherry picking*

Reactie:

1. Vrijheid en geluk gaan goed samen
2. Geluksonderzoek is bij lange na niet zo omstreden als veel economisch onderzoek
3. Zegt dat iets over geluksonderzoek of over politici?

Ook 'nudging' vindt de Telders Stichting bedenkelijk

Deel 2. **Sturen op geluk**, hoe doen we dat?

Op minstens 4 manieren:

- Geluk als **doel** (maar niet als het enige doel)
 - Internationaal, Rijksoverheid, Provincie, Gemeente
- Geluk als **middel**
 - Meer gezondheid, minder zorgvraag, betere leerprestaties etc.
- Geluk als **indicator**
 - Waar andere indicatoren moeilijk beschikbaar zijn (denk aan totaaleffect van ketenzorg, kwaliteit verzorgingshuis)
- Geluk als **maatstaf**
 - Effect van beleidsmaatregelen vergelijken

Sturen op geluk, hoe doen we dat?

Geluk als DOEL 3 opties

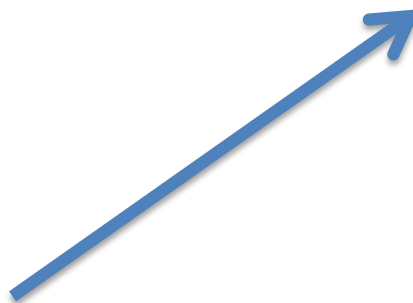
1. **Sturen op het vergroten van Bruto Nationaal Geluk**
te eenvoudig, maar handig als vertrekpunt van gedachten
2. **Idem + factoren die rechtstreeks geluk bevorderen**
leidt tot basisopzet van bruikbaar dashboard
3. **Idem + indicators voor o.a. milieu/duurzaamheid**
kan leiden tot integraal dashboard

Geluk als doel: optie 1

Bruto Nationaal Geluk vergroten

~~bbp~~

B.N.G.

Geluk als doel: optie 1

Bruto Nationaal Geluk (BNG) vergroten

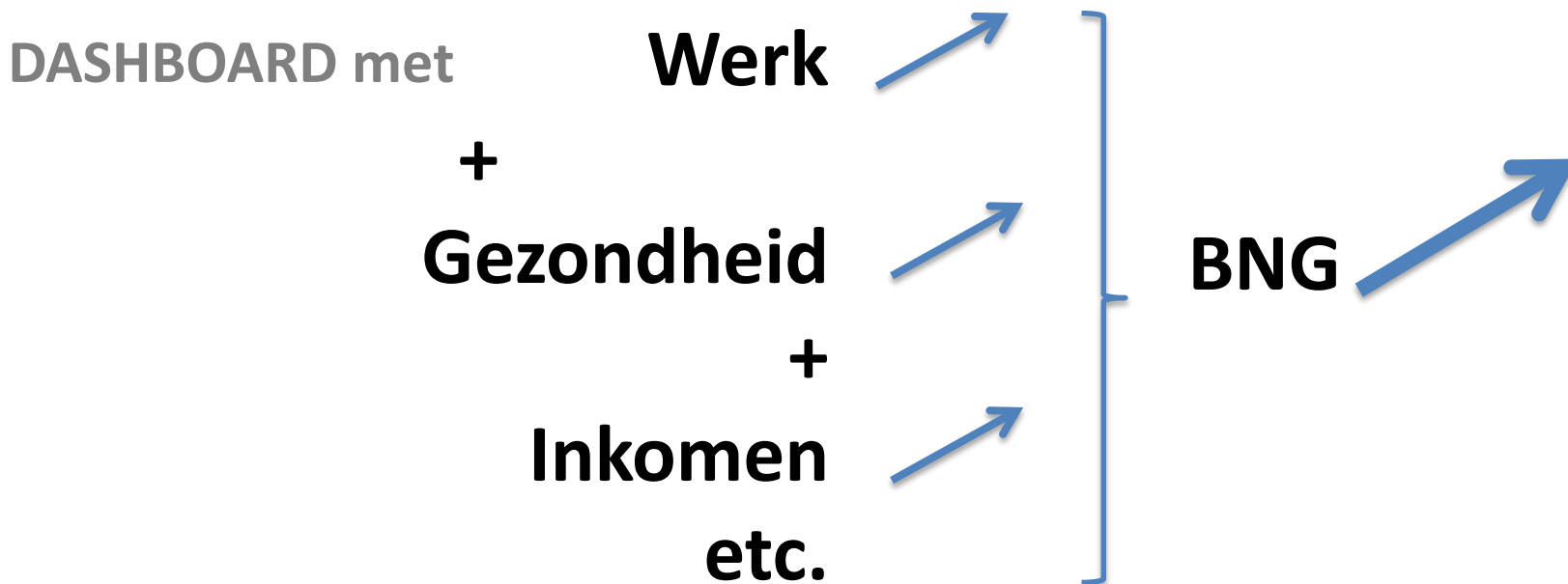
Let wel, dit is *niet* wat Bhutan doet

- Data hiervoor worden reeds verzameld
- Je kunt bbp niet zomaar vervangen
- Dit doel is erg globaal
- Je moet sowieso gemiddeld BNG nemen
- Ook kijken naar ongelijkheid
- Hele kleine verschillen zijn al relevant

Geluk als doel: optie 2

Bruto Nationaal Geluk + factoren die geluk bevorderen

Geluk als doel: optie 2

Bruto Nationaal Geluk + factoren die geluk bevorderen

- Indicators op het dashboard zijn dan bijv. werkgelegenheid, gezondheid, inkomen, veiligheid etc.
- Data en statistische infrastructuur zijn aanwezig

Praktische vragen

- Hoe maken we hier echt een nationaal dashboard van?
- Dat i.p.v. bbp de centrale aandacht krijgt

Net zo centraal als dit, maar dan over geluk
en maatschappelijke vooruitgang...

Geluk als doel: optie 3

BNG + factoren die geluk bevorderen + indicators voor milieu, nationale veiligheid etc.

Sommige zaken vergroten niet direct ons geluk, maar zijn wel belangrijk: duurzaamheid en milieu, nationale veiligheid, ontwikkelingssamenwerking, noodhulp etc. Die horen er bij.

- **Kunnen we een set van indicatoren kiezen, die boven de politieke partijen staat?**
- **En tot een hanteerbaar nationaal dashboard leidt?**

Geluk als doel: optie 3

Variant op lokaal **of** regionaal **niveau**

- Ook op lokaal of regionaal niveau kunnen we een dashboard maken
- Houdt daarbij wel rekening met specifieke (lokale) mogelijkheden en bevoegdheden

Sturen op geluk, hoe doen we dat?

Geluk als MIDDEL, MAATSTAF, INDICATOR

- Ga ik in deze presentatie niet uitwerken
(tenzij er veel tijd over is of u hierover vragen heeft)
- De kerngedachte is dat geluk op allerlei plaatsen in de politiek en in het beleidsproces een rol kan spelen!

Politici en beleidsmakers kunnen kiezen:

1. Zich verzetten tegen deze nieuwe ontwikkeling
voorbeeld: rapport van de Telders Stichting
2. Het gewoon laten gebeuren
voorbeeld: *tot nu toe* de meeste politici
3. Proberen er vorm en richting aan te geven

**BIJ DEZE OPTIE WILLEN WIJ U
GRAAG HELPEN**

Drs. Guy van Liemt RM

Executive Director EHERO

a.s. 21 mei

- Europese lancering World Happiness Report met editors Sachs, Helliwell en Layard
- Forumzaal, Erasmus Universiteit Rotterdam Woudestein

